Bijlage: vluchtelingenopvang in Culemborg

Het jaar 2022 was onlosmakelijk verbonden met de oorlog in Oekraïne, de toename van mensen op de vlucht en de toenemende vraag naar huisvesting van ontheemden in Nederland. In deze bijlage doen we verslag van de vluchtelingenopvang in Culemborg.

Crisisnoodopvang aan de Bellweg

Het afgelopen jaar is er lokaal, regionaal en landelijk veelvuldig gesproken over de opvang van vluchtelingen. Begin 2022 viel Rusland Oekraïne binnen en sindsdien hebben vele Oekraïners moeten vluchten uit hun land. Daarnaast bleek dat de rijksoverheid en het COA de vluchtelingenstroom naar het aanmeldcentrum en de asielzoekerscentra niet aan konden. Dit resulteerde rond de zomer in de vreselijke beelden van vluchtelingen die de nacht in het gras van Ter Apel moesten doormaken. Gelijktijdig deed het kabinet een dringende oproep aan gemeenten om statushouders, vluchtelingen uit Oekraïne en vluchtelingen uit andere landen waar geen plaats voor is in de asielzoekerscentra op te vangen.

In Culemborg zijn we met die oproep aan de slag gegaan. Er is een ambtelijke werkgroep geformeerd die aan de slag is gegaan met alle vraagstukken die bij vluchtelingenopvang komen kijken. Binnen korte tijd hebben we locaties gescout die die in aanmerking zouden kunnen komen voor opvang, wat resulteerde in een opvanglocatie voor vluchtelingen aan de Bellweg waar plaats was voor 160 personen. In eerste instantie voor Oekraïense vluchtelingen, maar toen bleek dat de rijksoverheid de opvang van vluchtelingen, onder andere in Ter Apel, niet meer aankon en een dringend beroep op de gemeenten deed om hier in bij te springen, heeft Culemborg onze locatie tijdelijk aangeboden als CNO. Vanaf medio juni zijn de eerste vluchtelingen aangekomen. In eerste instantie was voorzien in een opvang voor drie maanden. Deze periode is uiteindelijk twee maal verlengd, tot ultimo 1 juli 2023. Eind 2022 is de capaciteit van de opvanglocatie verhoogd van 160 naar 200 bedden. De bezetting is gedurende de gehele opvangperiode hoog geweest, circa 85% van de bedden waren bezet.

De kosten die gemaakt worden voor de opvang en alle zaken die daarmee te maken hebben, worden gedeclareerd bij het Rijk.

Impact gemeentelijke organisatie en samenwerking met partners

Opvang van vluchtelingen was voor de gemeente een nieuwe taak. Dat betekende dat het -zeker in het begin- zoeken was naar hoe dit vorm gegeven moest worden, wat daar bij kwam kijken en ook tot nieuwe samenwerkingen leidde met partners van de gemeente. De gemeente is de samenwerkingspartners en zeker ook de vele vrijwilligers uit Culemborg die zich ingezet hebben voor de opvang zeer erkentelijk. De betrokkenheid bij de bewoners en de wens om er het beste voor hen van te maken was hartverwarmend. Het heeft er aan bijgedragen dat de sfeer op locatie steeds goed geweest is, er relatief weinig incidenten hebben plaatsgevonden en er effectief opgetreden kon worden bij problemen.

Vanuit de gemeente hebben we verschillende medewerkers vrij gemaakt voor de vluchtelingenopvang. Er is een projectleider die dagelijks in contact staat met de locatieleiding en binnen de gemeentelijke organisatie per onderwerp verschillende aanspreekpunten heeft voor vraagstukken die spelen. Deze inzet heeft er toe geleid dat de organisatie op andere onderdelen prioriteiten heeft moeten stellen.

Naast de partners die activiteiten op locatie aanboden, zoals de dagactiviteiten van ELKwelzijn, is er het afgelopen jaar veelvuldig overleg geweest met de scholen over het aanbieden van onderwijs en

met maatschappelijke partners en huisartsen over het bieden van medische en psychische zorg. Vaak was het, ondanks de uiterste inzet van alle betrokkenen, roeien met de riemen die er waren. Helaas lukte het niet om ieder kind naar school te laten gaan, net zoals er ook mensen zijn geweest die minder hulp gehad hebben dan zij eigenlijk nodig hadden. Dit laat echter onverlet dat er ongelooflijk veel inzet gepleegd is en daarbij het uiterste gevraagd is van ieder die een bijdrage kon leveren.

De kinderraad heeft ook op verschillende momenten aandacht gevraagd voor de kinderen van de Bellweg en daarvoor ook concrete suggesties gedaan. De gemeenteraad heeft deze omarmd in een motie die vervolgens is uitgevoerd.

Samenwerking in de regio

Begin 2022 werd voor de vluchtelingenopvang samengewerkt binnen de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (hierna: VRGZ), die hiervoor vanuit rijkswege was aangewezen. De structuur voor deze samenwerking bestond nog vanuit de vorige crisis, de coronapandemie. Het voordeel van deze structuur in de VRGZ is dat het de samenwerking tussen gemeenten kan versnellen. De ene gemeente vangt bijvoorbeeld veel Oekraïense vluchtelingen op, de andere gemeente heeft een azc of is bereid noodopvang te gaan organiseren, weer een andere heeft een CNO. Vanaf het najaar van 2022 is op rijksniveau gewerkt aan een structurele oplossing voor de opvang van vluchtelingen door middel van het zogenaamde Transitieplan en met de concept-Spreidingswet. Aan de veiligheidsregio's is gevraagd een Transitieplan op te stellen waarin beschreven staat hoe zij invulling geven aan deze landelijke opgave. Als onderdeel van het Transitieplan hebben we dus ook binnen de VRGZ afspraken gemaakt over de transitie in onze regio. Culemborg heeft zich hierin, na consultatie van de fractievoorzitters, gecommitteerd om de Bellweg open te houden voor de opvang tot uiterlijk 1 juli 2023. Tegelijkertijd werken de gemeenten werken samen met het COA in de tussentijd aan alternatieve en structurele vormen van opvang. Inmiddels is in de VRGZ besloten tot een subregionale aanpak, waarbij de gemeenten binnen de VRGZ zich verdeeld hebben in de regio Rijk van Nijmegen en de regio Rivierenland. Beide subregio's werken aan een structurele oplossing voor de taakstellingen die zij voor de verschillende doelgroepen hebben.

Spreidingswet en taakstellingen

De invoering van een spreidingswet wordt al lange tijd aangekondigd, maar deze is er nog niet. Na een eerdere versie waarop vanuit de samenwerkingspartners van het kabinet veel kritiek kwam, heeft de staatssecretaris een nieuwe versie aangeboden aan de Tweede Kamer. Besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden. De gemeente Culemborg heeft zich steeds op het standpunt gesteld te willen handelen alsof de spreidingswet al van kracht is. Dat wil zeggen dat we ons verantwoordelijk voelen om een bijdrage te leveren in de opvang van ontheemden en dat we ons hiervoor inzetten vanuit de opgave die de gemeente in de praktijk ziet en dat de gemeente daarvoor geen wettelijk vastgestelde taakstelling nodig heeft.

Desondanks heeft de gemeente het afgelopen jaar diverse malen staatjes voorbij zien komen waarin het aantal te verwachten vluchtelingen in Nederland naar rato verdeeld werden onder de gemeenten. Die aantallen liepen gedurende het jaar op en die lijn zet zich in 2023 door. Dat maakt het enerzijds lastig om te prognosticeren wat exact nodig is, maar geeft gelijktijdig ook de urgentie weer om aan structurele oplossingen te blijven werken.

2023 en verder

Zoals hierboven geschetst stopt de crisisnoodopvang aan de Bellweg per 1 juli 2023. Tegelijkertijd is de gemeente volop bezig met het in kaart brengen van andere, structurele mogelijkheden voor de

opvang van vluchtelingen. Voor dit proces hebben we een projectleider aangesteld die de mogelijkheden voor Culemborg onderzoekt. Deze mogelijkheden worden gebruikt in de subregionale aanpak, waarin alle gemeenten uit de regio Rivierenland hun inbreng hebben. De besluitvorming hierover is aan de raden.